

ZIORTZA (IV): LEKAIDE-ETXEKO TOKIAK ETA IRUDIAK

Ziortza'ko lekaide-etxearen barruan ainbat toki izan dira eta dira. Gaurko lan onetan eleizea itziko dogu urrengorako eta beste tokiak banan-banan aita-tuko doguz.

Lekaide-etxearen barruan zelai bat dago, gitxi gorabera lauki itxurakoa, eta lauki orretara sarrera bi dagoz, sortaldetik bat eta sartaldetik bestea.

SORTALDEA

Sortaldekoa zan lenago sarbide nagusia, naizta orain zabalagoa ta egokiagoa izan sartaldekoa.

Sortaldeko ate onek puntu erdiko arkua dauka goian eta onen gainean Muxika ta Butron Jauntxuen ikurdia.

Ate onetatik sartu ezkerre, ezkerretara abataren antxiñako etxea daukagu. Geroago emen kalonje bat bizi izan zan eta 1.930n. urtea ezkerre, parrokoaren etxea izan da. Etxe au gaur barriztauta dago eta gaurko lekeideen bizilekua da.

Egoalderantza kalonjeen etxeak izandakoak dagoz. Gero emen baserritarrak bizi izan ziran, errentea ordaindusz.

SARTALDEA

Beste sarbide bat dago, esan dogun lez, sartaldetik. Emen be arrizko arku bat dago, sortaldekoaren antzekoa eta Muxika-Butron sendien ikurdia gainean daukara.

Ate onetatik sartu ezkerre, ezkerretara, abataren etxe barria egoan eta ormearen kanpoko aldetik, ormeari dautsola, gaisoen etxea. Baiña toki bi oneik 1.954n. urtean suak erre ebazan.

Iparraderantza jarraituz, ibiltegi itxia edo "klastro" a dago. Olako toki asko daukaguz inguruetan. Oraintsu barriztu dabe Bermeo'ko Frantziskotarren etxean gotiku-tankerako klastro eder bat. Toki au egokia zan euri egunetan. Askok dira emen euri egunak. Ibillaldiak egiteko eta lekaideen jolas-leku lez artzen zan.

ELEIZEA TA ILLERRIA

Gero eleizea dator, aurrean aterpe eder bat daukara, eta gero sakristia. Ormearen kanpotik oraindiño illerria geratzen da. Oraintsura arte egin dira emen obiratzeak.

Orrelan eldu gara barriro sortaldeko atera eta ateen aurrean kurutze eder bat daukagu, kurutze-bide baten azkenengo kurutzea. Arrizkoa da eta ederra. Daukazen irudiak urten-gitxiak edo "bajorrelebeak" dira. Gizaldi onen asierara arte ezkerrean eta eskuman beste kurutze bi egozan, buruko zatia bakoak.

IBILTEGIA

Begiratu dagiogun astitsuago, sartaldetik sartuta ezkerretara dagoala esan dogun ibiltegi itxi edo klastroari.

Lekaide-etxe guztian diran tokien artean au da bat kontuan artu-bearrekoa, garrantzizkoa. Alde batetik eleizea dauka eta bestetik abatetxe barriaren eta Ostatu edo gaiso-etxearen ondakiñak. Ondakiñak kentzeko alegiña egin da baiña obeto kendu ez ba'litaz.

Ibiltegi onek etxe-mailla bi daukaz. Beia trapezio itxurakoa da, alde bakoitxera lau arku dituala, eta beko maillan age politak daukaz eta geometri-giroko ageburu egokiak puntu-erdiko arkuai eusteko. Bitarteetan domiña ederrak agiri dira euren kurutzeakaz, baita ibiltarien oskolak edo kontxak be, beste leku batzutan, esaterako Irusta abataren illobian, agertzen diranen antzekoak.

Ibiltegiaren goiko etxe-maillan bekoen antzeko domiña aundiak dagoz eta arrizko eskudel eder bat. Goiko maillan diran arkuak ez dira puntu-erdikoak beeratuak baiño. Beko arkuakaz batera ikuspegi eder bat sortzen dabe.

Ibiltegi eder au XVI gizaldian egiña da eta bertan bera itzita ainbeste denporan egon zalako, gizaldi onen asieran Aldundiak ber-eraiki egin bear izan eban. Baiña zori txarrez au be erre egin zan alboko tokiakaz batera 1954'an eta barriro ber-eraikia izan zan.

litzakez baseleiza guztien egoerak, eta ori eziña da, idaz-lan onetan beintzat. Mungia'ko kofradien egoerea aztertuko dot, baiña lenago, argibide lez, Morga'ko parrokiari dagoan Janduniz'ko San Juan'en egoerea. Baseleiza au eleizearen ondasun lez artzen zan, baiña Jabe-Zerrendan ez da agertzen, beste baseleizak be agertzen ez diran lez. Neu joaten nintzan baseleiza aretara mezea esaten San Juan egunean eta meza-ostean ardurea eukanak bazkaria emoten euskun. Urte asko ez dirala, arduradun onek baseleizea berarena dala esan eban eta eleizpean ortuariak sartu be bai, entzun dodanez. Arazoa epaitegira eroan eban eta epailariak parrokiari emon eutsan errazoa eta orain argi dago parrokiarena dala baseleiza ori.

Aztertu daigun Mungia'ko baseleizen gaurko egoerea.

Magdalena deunaren baseleiza: Auzokideak alkartuta Eleiz-barrutiagaz artu-emonetara sartu ziran eta ni arduradun nintzanerako ituna eginda egoan, izenpetzeko gertu: Baseleiza, ondoko etxea eta beste ondasunak auzokideen eskuetan geratu dira eta konponketa-lan egokiak egin dabez. Baldintzak oneixek dira: Jaun-gurtzakoa ez dan ekintzaren baterako baseleiza artu nai izan ezker, baimena eskatu eleizeari eta iñoz alkarte ori apurtzen ba'da, dana barriro eleizearen eskutara biurtuko litzake. Jabeak auzokideak dira eta euren izenean dago Jabetza-Zerrendan. Sendien alkartasun ori legezko biurtu ondoren. Ez dago ain txarto eginda. Urtenbide bat da.

San Anton baseleiza: 1.950n. urtea baiño lentxua-go, baseleizearen arduradunak bere izenera aldatu eban jabetza eta Jabetza-Zerrendan bere izenean ipiñi. Baseleiza izana an dago baiña ez jako iñori izten ara sartzen be eta auzoan mezea esan bear danean zelaian esaten da karpa baten azpian. Ori egiten dalako be izan dira zemaia eta iztilluak zelaia bera be baseleizeagaz batera galdua dalako. Orain baseleiza barri bat egiteko asmotan diardue, orretarako lenengo lurra erosita. 1950n. urtean arazoa Gotzaindegira eroan zan eta andik baimena emon eban, txarto emonda, baseleiza betiko itxi eta mezea esatea be kentzeko. Kanpaiak eta santuen irudiak parrokiara ekarri ziran. Ori betiko galduta dagoala dirudi.

Santa Marina baseleiza: Antzeko arazoak sortu ziran baseleiza etxe bateri dutsola egoalako emen be eta etxe orretako jabeak eurentzat artu eban baseleiza. Auzokideak baseleiza barria egin dabe eta antxe ospatzen da jaia Inazio Deunaren egunean. Orretarako erabiltzen da aurreko zelaia. Ori be galduta dagoala dirudi.

Salvadorearen baseleiza Au Markaida auzoan dago eta oraintsu barritzau dau udalak, parrokia ta auzoa batera dirala. Or Kofradia ba-egoan eta gaur be ba-dago. Oraintsu itaundu dabe or dagoan fundazioa zertan dan. Iñok ez ekian ori, baiña bertako amerikano

batek, nire amamaren nebeak, egin eban fundazio ori 1.905n. urte inguruan eta orra sartu ziran ondasunak, eskola bat sortu zan auzoko umeentzat, baiña dirua urri egoalako edo, irakasleari ez jakon bear dan lez ordaintzen eta bertanbera itzi zan arazoa. Gaur or dagoz fogeradunak eta or dagoz auzokideak zerbait egin-gurean.

Ander Deunaren baseleiza: Au Billela auzoan dago eta ba-daukoz ondasun batzuk. Bailia baseleizea jauskor egoalako, auzokideak konpontzea nai eban eta Eleizbarrutiaren laguntza eskatu eban. Laguntza au ukatu egin zan eta auzokoak baseleiza zarra bota eta barria egin eban. Orain igandeetan mezea be ba-dauke eta ainbat ezkontza ospatzen da bertan. Ez dakik baseleiza ta inguruko ondasunak noren izenean dagozan. Diru-arazoa auzokoen esku dago oso-osoan. Oraindiño jaiak kofradien izena emoten jake.

Martin Deunaren baseleiza: Atxuri auzoan dago eta ondoan dagoan etxe bat eta zazpi baso-zati dauz bereak. Emen ba-dago kofradia eta amasei dirala uste dot fogeradunak. Oraintsu konpondu da, auzoaren, Udal-batzaren eta eleizearen laguntza alkartuta. Ez da gauza erreza baseleizara sartzea, sarrera bakarra txakur batek zaintzen daualako. Eta amasei fogeradunen esku-bideetatik zazpi arduradunak beretzat erosita daukoz eta lurraren zergea be onek ordaintzen dau. Jabetza-agiririk ez dauko iñok. Liburu zarrak erre egin ebazan arduradunak.

Lorentzo Deunaren baseleiza: Emen be kofradia ba-egoan baiña oraintsu inguruan dagoan urigintza-bazkun batek erosi dauz lurak. Ez dago beste argibiderik eta lurren jabetza-agiria egin danean ez da besterik esaten auxe baiño: "Lur-zati onen barruan baseleiza bat dago".

Argi ikusten da ba, zelako nastea dagon arlo onetan eta zelan doazen erritarrak lur-zatien jabe egiten. Arazo au zabala da Euskalerrri osoan eta urtenbide bat emon bear jakola uste dot, legea eskuetan dala.

Urtenbidea Magdalena'ren baseleizan egin dana izan leitekela uste dot. Beste urtenbide bat izan leiteke, kofradiak legezko biurtu jabetza-zerrendan euren jabetza-eskubidea agertzeko eta euren egin-barrak argi ezarten dirala, batez be baseleizeari begira.

Ez ete da agertuko edesti-zalaren bat arazo au argitzeko? Errietan onuragarriak izango litzakez orretarako sortu leikezan Sendi-Alkarteak, orrelan errian erritarrak kideko izan daitezkan. Ez da erreza konponketa au, baiña bai bearrezkoa.

Uriarte 'tar Juan M.ª Gotzaiñak parroki onetara artzain-ikustaldia egin ebanean, baseleizen arazoa argitzeko ta bideratzeko agindua emon eban, 1992n. urte-inguruan.